

Izvještaj o praćenju diskriminatornog govora i govora mržnje u predizbornoj kampanji 2015.

Iza nas je najkraća službena predizborna kampanja od neovisnosti Republike Hrvatske – izborna promidžba pred parlamentarne izbore odvila se u samo 16 dana. No, neslužbena je kampanja trajala osjetno dulje te su još od početka listopada sve političke opcije intenzivno provodile vlastite aktivnosti promocije i pojačane konfrontacije s političkim takmacima. Iako su u promatranom razdoblju zabilježeni izostanci uredničkih intervencija na izjave diskriminatorne izjave u emisijama s emitiranjem uživo, još su interesantnije za praćenje medijske platforme koje svojom uređivačkom politikom upravo podržavaju takve istupe.

Autor: Dražen Hoffmann

Zagreb, 27. studenoga 2015.

U kontekstu kampanje, politički „zapaljiv“ govor i pokušaji prikupljanja političkih poena lako mogu i prijeći granice prihvatljivog te kliznuti u područje diskriminatornog i huškačkog diskursa. U nastojanju da steknemo sustavniju spoznaju o govoru i diskursu tijekom izborne promidžbe, GONG i Kuća ljudskih prava tijekom izbornog perioda pratili su medije, s ciljem identificiranja izbornih aktera i medija koji u javnost plasiraju nekorektne, diskriminatorne i stereotipizirajuće izjave i napise.

Izjave u kojima je prisutan stereotipizirajući ali i diskriminatoran govor često se pojavljuju u medijima.

Uzorak medija uvrštenih u praćenje sastojao se od šest dnevnih listova¹, šest tjednika², tri središnje televizijske informativne emisije³, tri televizijske panel-emisije/talk-showa⁴, jedne radijske emisije s emitiranjem uživo⁵ te osam internetskih portala⁶. Svi mediji su praćeni u periodu od 1. listopada do 13. studenoga 2015., kako bi bili zahvaćeni završni periodi neformalne predkampanje, službene izborne kampanje i neposrednih odjeka parlamentarnih izbora. Sadržaji sa svakog od praćenih medija uključeni su u analizu tematskim kriterijem tzv. „svjetonazorskih“, odnosno vrijednosno zasićenih tema koje zauzimaju važna mjesta u hrvatskom javnom diskursu i medijskom prostoru. Za potrebe praćenja, identificirano je pet takvih tema:

1. izbjeglička kriza i migracije u Europi,
2. rod i politička participacija,
3. LGBTIQ osobe i njihova prava,
4. identitet i prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj, te
5. povijesni revizionizam i rehabilitacija ustaškog režima.

Kombiniranim kriterijem ovih tematskih područja i postojanja sumnje u stereotipizirajući ili diskriminatoran govor – nalazio se on u izjavama političkih aktera ili u načinu samog medijskog izvještavanja

¹ 24sata, Jutarnji list, Večernji list, Glas Slavonije, Novi list, Slobodna Dalmacija

² 7dnevno, 24express, Glas Koncila, Globus, Nacional, Novosti

³ Dnevnik HRT, Dnevnik Nove TV, Dnevnik RTL Televizije

⁴ Bujica, Otvoreno, RTL Direkt

⁵ U mreži Prvog

⁶ Bilten, Direktno, Dnevno, Libela, Lupiga, Index.hr, narod.hr, tportal.hr

- praćenjem je identificiran sljedeći broj medijskih objava relevantnih za analizu:

- 372 članka iz dnevnog tiska,
- 61 članak iz tjednika,
- 292 članka s internetskih portala,
- 1 radijska emisija,
- 7 epizoda televizijskih panel-emisija/talk-showa.

Ukupni nalazi analize pokazuju da se izjave u kojima je u raznim intenzitetima prisutan stereotipizirajući, ali i diskriminatoran govor pojavljuju u medijima često, gotovo na dnevnoj osnovi. Pritom su za prenošenje takvog javnog govora u nekim slučajevima bili odgovorni akteri koji medijima daju izjave (osobito kada daju intervjuue ili gostuju u emisijama na elektroničkim medijima s emitiranjem uživo), a u nekim slučajevima su i sami novinari i urednici propustili utjecati na sadržaj i ton korištenog diskursa te ga tako svojim (ne)reagiranjem prešutno odobrili ili čak zaoštrili. U nastavku izdvajamo samo neke od ilustrativnih primjera navedenog diskursa razvrstanih po prethodno spomenutim tematskim skupinama.

1. Izbjeglička kriza i migracije u Europi

Govoreći o izbjeglicama i izbjegličkoj krizi, imali smo prilike u više navrata vidjeti kako su se neki izborni akteri i kandidati, ali i sami mediji u izvještavanju odlučili za senzacionalistički, katastrofičarski pristup te prenošenje i podržavanje diskursa ugroze i panike, nekad karakterizirajući kretanje izbjeglica i kao 'invaziju'.

Politička emisija Hrvatskog radija *U mreži Prvog* od 19.10. bavila se temom izbjegličke krize i njezinih implikacija po ujedinjenu Europu. Kad su linije otvorene za pozive, dvojica slušatelja uključila su se s komentarima kako su izbjeglice „...nanjušili priliku u Europi nastaviti s istim standardom života i neradom jer u Njemačkoj očekuju život na visokoj nozi od socijalne pomoći i nerad“, te kako „[hrvatska] država baca novac na izbjeglice koje su očito bogate“. Osim zahvala slušateljima na postavljenim pitanjima, urednik se nije osvrnuo na njihov sadržaj. No, u oba je slučaja na takve tonove neodobravanjem reagirao gost u studiju, **dr. Neven Šimac**.

I gosti talk-showa *Bujica* autora i urednika **Velimira Bujanca** posegnuli su u dva navrata za podržavanjem zazora prema izbjeglicama i migrantima. Predsjednica Hrvatske konzervativne stranke i zastupnica u Europskom parlamentu **Ruža Tomašić** uspostavila je tako u svojem gostovanju u *Bujici* od 16.10. opreku između imućnih i dobro upućenih izbjeglica „kojima ne treba doista naša pomoć“ u odnosu na hrvatske izbjeglice iz Domovinskog rata kojima je bilo dobro sve što im se ponudilo. Daleko kreativnijeg izričaja od nje bio je političar i bivši general HOS-a **Ante Prkačin** u *Bujici* od 23.10., u kojoj je ustvrdio kako je „...dominantna emocija onih koji ulaze (u Hrvatsku) mržnja“, okarakteriziravši ih još i kao „strani neprijateljski element“ i posprdno imitirajući jezike kojima se služe.

Nereagiranjem na izjave gostiju, na podržavajući se način prema diskursu ugroze uslijed izbjegličke krize postavio i urednik **Mislav Togonal** u HTV-ovoj panel-emisiji *Otvoreno* od 26.10., o čemu je izvijestio i portal [H-alter](#). Vojni i geostrateški analitičar **Davor Domazet-Lošo** u intervjuu *Glasi Koncila* od 1. studenoga bio je samo jedan od viđenijih aktera koji su iznijeli stav kako izbjeglice koje prelaze hrvatsku granicu mahom zapravo nisu osobe zahvaćene

Govoreći o izbjeglicama i izbjegličkoj krizi, neki su se izborni akteri i kandidati, ali i sami mediji, odlučili za senzacionalistički pristup te prenošenje i podržavanje diskursa ugroze i panike.

humanitarnom katastrofom već organizirana ugroza po kršćanski identitet Europe.

Naposljetku, tjednik *7dnevno* prednjačio je u učestalosti i žestini korištenja senzacionalizma i huškačkog tona, što je izrazito vidljivo u naslovima članaka i kolumni: „*Stalno nam stiže tuđe zlo, a domaći paraziti mrcvare nas s lažima o nama*“ (9.10.) i „*Prijete zaraze, silovanja i kriminal, a za sve je kriva Angela Merkel?!*“ (30.10.). Portal *Direktno.hr* 16.10. konstatira: „*Najgori scenarij se sprema: Slavoniju će uskoro preplaviti migranti*“, a portal *Narod.hr* izašao je s tvrdnjom kako je pokolj u školi u Švedskoj počinio „azilant“, što se pokazalo kao dezinformacija (22.10.). Napokon, otvoreno rasističkim tonom i referencama na navodnu genetsku inferiornost „afroazijskih migranata“ ističe se članak „*Naprijed Hrvatska - u novi kaos!*“ iz izdanja tjednika *7dnevno* od 2.10.

2. Rod i politička participacija

S najmanjim brojem unosa (ukupno 16 u praćenom uzorku medija), čini se kako su teme koje povezuju rod i politiku bile razmjerno korektno pronošene u predizbornom razdoblju. Ipak, gotovo nevjerojatno otvorenu seksističku izjavu moglo se čuti u HTV-ovoj panel-emisiji *Otvoreno* (1.10.) od **Vladimira Terešaka**, glavnog odvjetnika HDZ-a. Komentirajući politički utjecaj bivšeg Glavnog državnog odvjetnika Mladena Bajića na cjelokupni DORH, Terešak je konstatirao kako je Bajić „...kadrovski devastirao DORH, smijenio sve koji su mislili svojom glavom, poglavito muške šefove“. Tom prilikom nije izostala reakcija urednika **Domagoja Novokmeta**, ali ni ostalih gošći i gostiju u studiju.

Tijekom listopada, komentari na modni stil voditeljice HDZ-ove kampanje **Josipe Rimac** bili su u više medija vruća trač-tema, često praćena rodnim stereotipima. S druge strane, ukidanje rodnih kvota od strane Ustavnog suda, te neuravnoteženost u kandidacijskim listama i novom sastavu Sabora u *mainstream* medijima nisu bile tema dulje od par dana, dok se temom opsežnije bavio samo portal *Libela*.

3. LGBTIQ osobe i njihova prava

U razdoblju nabijenom glasnim političkim porukama, nije izostao niti medijski posredovani zazor prema LGBTIQ osobama. Tako se vojni ordinarij biskup **Juraj Jezerinac**

U razdoblju nabijenom glasnim političkim porukama, nije izostao niti medijski posredovani zazor prema LGBTIQ osobama.

u propovijedi povodom hodočašća vojske i policije u Mariju Bisticu koju je 11. listopada prenio Glas Koncila, referirao i na prijetnje koje društvu stižu od „rodne ideologije“ te nazvao istospolne zajednice „protivnima Objavi i prirodi čovjeka“. Senzacionalistički ton upotrijebio je portal dnevno.hr člankom „*NIJE LI OVO PRESTRAŠNO? 'Biskupica' se deklarirala kao lezbijka i nikome ništa!?*“ (9.10.).

Na radikalnijem dijelu političkog spektra, predstavnici **Autohtone hrvatske stranke prava** prilikom isticanja kandidacijske liste za Sabor obećali su da će njihova stranka nakon preuzimanja vlasti zabraniti djelovanje LGBT udruga te izbaciti obavezni zdravstveni i građanski odgoj iz škola. Najavu protudemokratskog djelovanja u obliku članka s Hine prenijeli su mnogi mediji, ali ostala je bez službenih reakcija.

Napokon, u atmosferi obilježenoj oslobađajućom presudom Općinskog državnog odvjetništva autoru Facebook poziva da se homoseksualce zatvori „u logore“, portal Dnevno.hr 5.10. objavljuje otvoreno pismo predsjednika Obiteljske stranke **Mate Knezovića** koje sadrži mrzilački intonirane napade na pojave koje autor naziva „rodnom ideologijom“ i „kulturom smrti“, „pedofilski i promiskuitetni Zdravstveni odgoj“, ali i „tzv. udruge civilnog društva, [koje] gotovo u cijelosti, promiču nemoral, okultno, pederastiju i pedofiliju“, uz još pogrdnih referenci na LGBT osobe.

4. Identitet i prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj

U tematskoj cjelini prava nacionalnih manjina, zanimljiv je bio članak autora Marka Ljubića „Može li izborna utrka završiti na ulicama hrvatskih gradova?“ koji je izašao nakon izbora (12.11.) na dnevno.hr, a koji zapaljivim tonom i sadržajem delegitimira institut posebnog predstavnništva nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru, argumentima kao što je: „Je li postalo normalno, politički i moralno potpuno legalno, da političkom sudbinom hrvatskoga naroda u cjelini, odlučuju manjine, namećući mu svoj stav o pravcu razvoja Republike Hrvatske i hrvatskoga društva? Ne bi smjelo biti. I vrlo je, vrlo opasno“.

Ovo praćenje medija dijelom je bilo fokusirano i na diskurs korišten u svrhe izbornog političkog poborništva, u kojemu je moguće konstatirati opstojnost antikampanji, međusobnog blaćenja i *ad hominem* napada među političkim akterima, koje se nastojalo diskreditirati na raznim osnovama. Strategija za kojom se pritom u nekim slučajevima posezalo bila je i diskreditacija političkih protivnika temeljem nacionalne pripadnosti, pri čemu se – bilo

eksplicitno, bilo implicitno – nečije nacionalno „ne-hrvatstvo“ koristilo kao sredstvo za odricanje političkog legitimiteta.

Najvidljiviji potez diskreditacije nacionalnim kriterijem bili su jumbo-plakati nepoznatog naručitelja koji su početkom studenoga osvanuli u VI. Izornoj jedinici u kojoj je kandidiran bivši ministar financija **Boris Lalovac**, a koji navode njegovu nacionalnost kao 'Jugoslaven' te imena njegovih roditelja. Obol ovom nacionalnom profiliranju dala je i Bujica u svojem izdanju od 4. studenoga, korektno izvedenom ali tendencioznom petominutnom reportažom o Tjentištu, malenom mjestu u Republici Srpskoj iz kojega je porijeklom Lalovčeva obitelj.

5. Povijesni revizionizam i rehabilitacija ustaškog režima

U Bujici je u nekoliko navrata rehabilitiran i ustaški pozdrav „Za dom spremni“ – učinili su to predsjednik Obiteljske stranke Mate Knezović u emisiji od 16.10. govoreći o „jednom normalnom hrvatskom pozdravu“ te izrijekom kandidati koalicije DESNO **Anto Đapić** i **Ante Prkačin** u emisiji od 23.10. U emisiji u kojoj je u studiju gostovao nogometaš Josip Šimunić, koji je sankcioniran zbog ekscesa upravo s tim pozdravom, različiti su akteri (ali ne i Šimunić sam) u više navrata aludirali na „stari hrvatski pozdrav“. Na tom je afirmativnom tragu bila i Ruža Tomašić u izdanju tjednika *7dnevno* 21.10.

Strategija za kojom se pritom u nekim slučajevima posezalo bila je i diskreditacija političkih protivnika temeljem nacionalne pripadnosti.

Suprotstavljajući ustaški simbol kukastom križu te kriminalizirani ustaški pokret navodno potpuno rehabilitiranom četničkome, o ustaštvu se sa simpatijama očitovao i kolumnist **Tvrtko Dolić** u izdanjima *7dnevno* od 23.10. i ponovno od 30.10.

Napokon, vizualno je posebno dojmljiv bio način na koji je u predizbornom razdoblju stranka **HDSSB** opremila svoju sportsko-rekreacijsku sekciju, **Slavonsku sokolsku gardu**, a o čemu su izvijestili svi promatrani mediji. Stranka se odlučno ogradila od poveznica crnih uniformi i marševa s nacističkom ikonografijom te je ovaj aluzivni element kampanje od strane policije označen legalnim, dok se Etičko povjerenstvo DIP-a proglasilo nenadležnim budući da je postrojavanje Garde ispred Sabora održano prije početka službene kampanje.

GONG i Kuća ljudskih prava nastavit će praćenje medija u predstojećem razdoblju.

Za sadržaj članka isključivo je odgovoran GONG te on ni na koji ne način ne predstavlja službene stavove donatora. Ovaj izvještaj je nastao u sklopu projekta 'Dosta je mržnje!', uz financijsku podršku Fondova Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške za organizacije civilnoga društva, čiji je provoditelj za Republiku Hrvatsku Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.